

Jogtudományi Közlöny.

Megjelenik hetenkint egyszer, minden hétfőn délután. — Előfizetési díj egész évre 8 ft., félévre 4 ft., negyedévre 2 ft. — Előfizethetni helyben a lapkiadói, s vidéken a cs. kir. postahivataloknál. — Szerkesztői iroda Pest, kecskeméti-utca, 13. sz. a. I. emelet. — Kiadó-hivatal Pest, egyetem-utca 4. sz. a. — A kéziratok, bérmentve, a szerkesztőhöz, az előfizetéseket és reklamatiók a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Tartalom: A polgári törvénykezés elvei. (Folytatás.) Csatskó Imrétől. — Fogházjavítás. IX. A börtön belszervezése. — A svéd alkotmányreform. (Bernhardt T. után.) — Tárgyalási terem. 28. Csőd-kérhetési jogosultság. — Különlélek.

A polgári törvénykezés elvei

(Folytatás.)

(Csatskó Imrétől.)

147. Ama kérdésnek: vajjon a szó- vagy írásbeli per igényel-e *több időt?* eldöntésénél tekinteni kell arra, hogy miként van az eljárás szabályozva. Ha a *szóbeli* eljárás tisztán ilyen, az írásbeli tárgyalásnak teljes kirekesztésével úgy, hogy a pernek kezdetétől annak befejeztéig *minden* szóvaladatik elő az ítélő bíróságnak: akkor a perek elintézése aligha *lassu* nem leend; mert ily intézkedésnél míg a bíró egy perrel foglalkozik, addig a többi perek mind nyugodnak. Ha pedig a szóbeli eljárás az *írásbellel* kapcsolva van, oly módon, miszerint a pernek az ítélet hozathatásárai felszerelései előforduló pertények az itt leendő bírótól *különböző* *egyén* által szóbeli előadás folytán írásba foglaltatnak: akkor lehetséges ugyan, hogy több *egyén* által több per egy időben tárgyalassék és az ítélethozhatásra előkészítettessék; de az elkészített pereknek *áttanulmányozása* a végett, hogy alapos ítélet hozathassék, annál *több* *időt* fog kívánni az ítélő bíró részéről, minthogy másnak közbejötté mellett tárgyalatván addig a per, az evvel teljesen ismeretlen. E hátrány pedig ily intézkedés mellett fog mutatkozni mind

az egyes, mind a testületi bíróságnál; mert egyes bíró is az addig tartott tárgyalásokról jegyzőkönyveket, ámbár előadónak közbejötté nélkül, tanulmányozni kénytelen leend.

148. Ha a *szóbeli* eljárás *tisztán* olyan, tehát minden írásbeli előadást a felek részéről kirekeszt: akkor megkívántatik, hogy *ugyanazon* bíró vagy bírák legyenek jelen a pernek kezdetétől annak befejeztéig; mert ilyféle eljárásnál csak az hozhatand alapos, jogos ítéletet, ki a felek előadásait a per elejétől fogva annak végeig közvetlenül hallotta. És ha megtörténnék, hogy akár az egyes bíró, akár pedig a testületi bíróságnak valamelyik *tagja* akadályoztatnék a pernek további tárgyalásában részt venni, akkor a *helyettesített* bíró előtt a már addigi tárgyalásokat ismételni kellene, hogy az ezáltal magának a pernek mivoltáról kellő tudomást a feleknek közvetlen előadásaiból szerezhessen, a mint ezt a szóbeli eljárásnál elválhatlan kapcsolatban levő *közvetlenség* megkívánja.

149. Az *írásbellel* eljárásnál a pernek kifejtése és felszerelése az ítélet alá bocsátásig, illetőleg becsomózásig tör-

ténhetik a bíróságnak *befolyásával*, vagy a nélkül *). Czélszerűbb azonban addig is a bíróságnak befolyást engedni a végre, hogy az a feleket a pernek kifejtésében és felszerelésében kellőleg *vezérelje*. Miután a per az ítélethozatalra készen van, hogy abban jogos ítélet hozathassék, szükséges ugy *intézkedni*, miszerint az ítélendő bírák a pernek állapotáról maguknak tökéletes, kimerítő tudomást szerezhessenek. Ha e czélra egy előadónak és talán még segéd előadónak (l. 144-ik, 145-ik pt.) kijelölése *elegendőnek* találhatik: akkor legalább ezeknek a perbeli iratokat tanulmányozni, és a pernek minden körülményeiről maguknak teljes tudomást szerezni kellend, hogy képesek legyenek a többi bírótársakat a pernek mi-voltáról kitanítani, s a kívánt felvilágosításokat haladéktalanul nyújtani. Ily előkészület az előadók részéről gyakran igen *sok időt* fog kívánni. De még több időt fog igénybe venni az *oly eljárás*, mely szerint nemcsak az előadók, hanem a többi *ítélő bírák* is köteleztetnek a per eldöntése előtt a bíróság helyiségén kitétt *pert áttekinteni*, s ekkép arról maguknak előleg ismeretet szerezni. Ilyféle intézkedés a pernek alaposabb eldöntésére és a feleknek nagyobb bizalomgerjesztésre alkalmas leend ugyan, de a pereknek *lassu elintézését* fogja előidézni; mert míg az előadók és a bírák egy pert tanulmányozandnak, addig a többi perek halomban herverni fognak.

150. Ha a *szóbeli* eljárás tisztán olyan, könnyen megtörténhetik, hogy az egyik perlekedő fél vagy annak ügyvéde oly valamit hoz fel a főtárgyaláskor, mire felelhetni az ellenfél elké-

szülve nem volt; mi megtörténhetik különösen akkor, midőn az ügyvéd fele által a peres ügynek állásáról kellőleg felvilágosítva nem volt, a mikor szükséges leend a megkezdett tárgyalást *elhalasztani*. Ily elhalasztásnak szükségessége adhatja magát elő akkor is, midőn a vegyes szóbeli eljárásnál a főtárgyalást előkészítő *periratok* használatnak; mert miután az ilyen szóbeli eljárásnál is csak azt szabad az ítélethozatalnál figyelembe venni, mi az ítélobíróság előtt a felek vagy ügyvédek által *közvetlenül szóval* előadatik, és a főtárgyalást megelőző iratoknak nem kell az ügyet teljesen kimerítőnek lenniök: könnyen megtörténhetik, hogy a főtárgyaláskor *oly új körülmény* hozatik fel, mely az előiratokban megemlítve nem volt és melyre az ellenfél felelni nincsen készen, mi elegendő okot fog nyújtani a főtárgyalásnak elhalasztására.

151. Az *írásbeli* eljárásnál ritkán fog mutatkozni ok, a pernek érdemleges eldöntés végetti megkezdett előadását elhalasztani, mert efféle eljárásnál rendszerint *több periratok* szoknak használatni (mint kereset, ellenbeszéd, válasz, viszonzválasz, végirat, ellenvégirat), s így a feleknek elegendő idejük és *alkalmuk* van, a pert teljesen kifejteni s az ítélethozatalra elkészíteni. Az írásbeli eljárásnál ily *elhalasztásnak* szükségessége annál kevésbé fogja magát előadni, mert a feleknek, perirataiknak elkészítésére és a bíróságnál beadására elegendő idő adatni, és *halasztások* által az még meghosszabbíthatni is szokott. Nehogy azonban a perek igen *hosszu időre* terjedjenek, mind az utóbb felhozandó, mind pedig az előbbi pontban említett halasztásokat bizonyos és a fenforgó viszonyok szerint a lehető *legrövidebb* határidőre szorítani kell.

*) A francia eljárás szerint a pernek felszerelésére a nyilvános előadásig a bíróságnak semmi befolyása sincsen. L. *Mittermaier* i. m. I. 66. l. *Feuerbach*: i. m. II. 241–242. l. 198. *Frey* i. m. 299. köv. l.

152. A szóbeli eljárásnál, melynek lényege abban áll (l. 136-ik, 137-ik pt.), hogy a pernek az érdemleges ítélet hozatala előtti előadása a bíróságnál a felek vagy ügyvédek által közvetlenül szóval történik, az ítélő birákban szinte *rendkívüli tulajdonok* kívántatnak, miszerint ők képesek legyenek nemcsak *egyszeri hallás* folytán a pernek állását minden legfinomabb különböztető körülményeivel együtt felfogni, hanem nagy jogtudományuknál és ügyességöknél fogva aztán jogos ítéletet is hozni. Az írásbeli eljárásnál marad a bírónak ideje a perbeli iratokból a perről kellő tudomást szereznii, a szavazatadásra elkészülni, s így aztán alapos ítéletet hozni. Ez különösen áll az egyes bírónál, ki az ítélet hozatalát mindaddig *elhalaszthatja*, míg a pernek tökéletes ismeretével nem bír.

153. A szóbeli eljárás, kivált ha az minden írásbeliség kizárásával tisztán olyan, csak *egyszerü*, könnyen felfogható *pereknél* czélszerű; mert az ily pert lehetséges a feleknek szóbeli előadás által kineríteni, a bírónak pedig egyszerü hallás után felfogni. Ilyféle pereknek tekinthetők az olyanok, melyeknél a vitás kérdés *egy egyszerü tényen* alapszik, s ez minden kétséget kirekesztő okirattal vagy tanúsággal azonnal igazolható. Ha ellenben a peres kérdés több, és talán egymással ellenkezésben lenni látszó tényeken alapul, s az ily tények is talán csak *kifogás alá* vehető okmányok, vagy tanuk által igazolhatók, és ez okoknál vagy talán még a peres feleknek nagyobb számánál fogva a peres ügy *bonyolódottabb*, akkor az írásbeli eljárás czélszerűbb leend; mert itt inkább leend a perlekedőknek idejük és alkalmuk a vitás kérdéseket megállapítani, a köztök fenforgó kölcsönös jogviszonyt meghatározni, állításait és kifogásai-

kat kellőleg igazolni, mintsem a szóbeli, elegendőleg elő nem készített és rögzített előadásoknál. Ez oka, hogy a francia eljárásnál is lehet a bíróságnak írásbeli bővebb kifejtést elrendelni*).

154. A per tárgyának *értéke* nem lehet határozó mozzanat arra nézve, vajjon a per egyszerü vagy bonyolódott leend-e; mert nagy értékü tárgy körüli per lehet *egyszerü*, könnyen felfogható és elítélhető, míg ellenben kis érték körüli per lehet *bonyolódott*, és nehezebben elintézhető. Minthogy továbbá *mindjárt* a kereset előadásánál nem tudhatni, vajjon az ellenfél a felperesnek követelését el fogja-e ismerni, vagy az ellen kifogásokat, ellenkövetéseket talál felhozni, s ezáltal az eleinte egyszerünek látszott ügyet *bonyolódottá* tenni, alig volna czélszerű bizonyos *nemü* pereket kirekesztőleg s előlegesen a szóbeli eljárásra utalni, hanem inkább a feleknek szabad tetszésökre kell bizni, vajjon a pert *mindjárt* írásbelileg tárgyalni, vagy a netalán szóbelileg tárgyalni kezdett pert *írásosra átváltoztatni* akarják-e. E szabad választás nemcsak jobban megfelel a perlekedők ama jogának, mely szerint meg kell nekik engedni, hogy perök előmozdításánál olyan *eszközöket* használhassanak, melyeket annak jogos eldöntésére alkalmasabbaknak tartanak; hanem egyszerismind előmozdítja a perlekedők *megnyugvásukat*, és a bírói eljárás iránti *bizalmukat*, mik a törvénykezési eljárásnál nem megvetendő mozzanatok.

155. A szóbeli tárgyalásnak *ajánlatára* felhozatik az is, hogy a főtárgyalásnál szóbeli előadás inkább *ébredtarta* a bíróságnak figyelmét, mint az írásbeli előadás, mely egyhanguvá és unalmasná válik; míg ellenben az egy-

*) L. Mittermaier i. m. I. 196. l. Feuerbach i. m. II. 266. köv. Code de procedure civile 95-ik §.

más ellenében álló, kivált ha kitünő tehetségekkel bíró, *ügyvédek* eleven, érdekes, elmés előadásaikkal a bíróságnak figyelmét nemcsak fentartani, hanem azt tetemesen *fokozni* is képesek. Igaz, hogy a pert ismerő előadó is, a pernek előadása közben *figyelmeztetheti* a bírakat különösen a pernek fontosabb és döntő hatással bíró körülményeire; de az mégis alig leendő képes a bírák figyelmét oly mértékben fentartani, mint a szónokló ügyvédek; nem is említve ama *nagy hatályu* körülményt, miszerint az *előadónak* belátásától, illetőleg önkényétől fog függni, a bírótársakat a pernek némely körülményeire figyelmeztetni, a netalán fontosabbakat pedig figyelmeztetés nélkül csak rendesen előadni.

156. Az *írásbeli* eljárásnak *hátrányául* említették fel az, hogy a perlekedő fél, ki gyakran írástudatlan, de legtöbbször a törvényekben és eljárási alakszerűségeken járatlan, magát egészen az *ügyvédre bízni* kénytelen s ennek hatalmában van; minthogy a perbe közvetlen befolyással nem bír, és rendesen nincsen elegendőképp biztosítva arról, hogy ügye igazán és kimerítőleg előadatni fog. De lehetséges az is, hogy az ügyvédet, ha a perben valami hibát követett is el, sem lehet mindig *hütelenséggel* vádolni; mert megtörténhetik, hogy a perlekedő fél az ügy állásáról öt-kellőleg fel nem világosította, és a szükséges bizonyítékokat kezéhez nem szolgáltatta. Hogy e tekintetből mind az ügyvéd mind pedig a peres fél *igazolhassa* magát, czélszerű, ha a felett, hogy a peres fél miként adta elő ügyvédjének a vitás kérdés állását, és azzal mi-féle bizonyítékokat közölt, hitelt érdemlő *írás* készítették.

157. Az *írásbeli* eljárásnak *hátránya* az is, hogy az ügyvédeknek nyilatkozatait korlátozni alig lehetvén (ívre,

lapra és sorra nézve), az írásbeli nyilatkozatok *hosszadalmasak*, az ügyszóhoz nem tartozók és a bíróságnak időrablással kapcsolt, szöszaporítók leendnek, mint-hogy azokat a bírák vagy legalább az előadók átolvassni, s azokból az ügynek eldöntésére befolyással lehetők a többi *haszontalanságoktól* különválasztani, s ekkép az előadást nemcsak rövidebbé hanem érthetőbbé is tenni lesznek kénytelenek. Az írásbeli nyilatkozatok tulterjedelmét okozhatja az ügyvédnek szöszaporítási természetes hajlama, de még inkább annak reménye, miszerint a *munkadíj* a beirt lapok és ívek száma szerint fog megadatni. Itt ovószzerűl szolgálhatna a bíróságnak, abbeli eljárása, miszerint az ügyvédi munkadíjt nem az iratnak terjedelme, hanem *beltartalmának* értéke szerint határozza meg; mi az ügyvédet arra bírhatandja, hogy a felesleges szöszaporítást mellözve, a lényegeseknek és döntő hatással bíró ügykörülményeknek előadására szorítkozzék. De miként lehet a *szóbeli* előadásoknál a felesleges szöszaporítást akadályozni, miután itt a szóbeli előadás megtörténte után lehet csak alapos ítéletet mondani a felől, hogy mi tartozik a kérdéses ügynek lényegéhez, mi nem?

158. Az *ügyvédeknek* a perlekedő felek károsításávali *összejátszása*, egyetértése, ugy látszik, inkább lehetséges az *írásbeli* mint a szóbeli eljárásnál, mert az írásbeli eljárásnál, ha az illető ügyvédek ugy akarják, a perbe irandó nyilatkozataikat egymással a beírás előtt is közölhetik, és kölcsönös észrevételeik folytán tetszésök szerint *módosíthatják*. A *szóbeli* eljárásnál a főtárgyalást megelőzőtt ügyvédi összebeszélésnek kivánt eredménye könnyen megghiusulhat, mert megtörténhetik, hogy az egyik ügyvéd a bíróság előtti előadás közben oly valamit mond, mire a másik az

egyértés folytán elkészülve nem volt, mi aztán az ügymenetnek a kitűzöttől egészen *eltérő irányt* adhat, s így a törvényt összebeszélést meghiusítandja.

159. A polgári törvénykezés szabályozásánál figyelmet érdemlő mozzanat a *pénz- és időkimélet*. Ha a *szóbeli* eljárásnál megengedtetik, hogy a peres felek a bíróság előtt maguk adhassák elő ügyeiket, akkor, mint már fentebb (a 41-ik ptban) is érintve volt, a bíróságoknak számosabbaknak, vagy vándorlóknak kell lenniök; mi a magános perlekedők részéről a *költséget* kevesbiteni, az állam részéről azonban *saporítani* fogja. Az állam részéről költség *nagyobb* leend, ha nem egyes, hanem testületi bíróságok használatnak. Ha az állam költségeinek kimélete végett kevesebb, s így egymástól, valamint a perlekedőktől is *távolabb* eső bíróságok állíttatnak fel, akkor a magánosok részéről a perlekedés nagyobb költséggel leend összekapcsolva; mert a félnek a bírósághoz utazása, vagy ha ő a bíróság előtt megjelenni akadályozva levén, ügyvédet használni kénytelen, ennek jutalmazása nagyobb költséget fog okozni.

160. Ha az eljárás *tisztán szóbeli*, mi az előadottak (a 153-ik ptban) szerint csak egyszerű pereknél lehet czélszerű, akkor nagyobb idő- és költségkimélettel járhat el az egyes bíró, mint a testületi bíróság; mert míg egy pert az egyes bíró maga tárgyal és elítél, addig hasonló pert a testületi bíróságnál többen tárgyalnak és ítélnék el, mi annál nagyobb idő- és költségvesztéssel fog kapcsolva lenni, minél *nagyobb számmal* vannak a testületi bíróság tagjai, kiknek egy pernek eldöntésénél jelen lenniök kell. Ha az eljárás nem tisztán szóbeli, hanem írásbeli *előkészítéssel* kapcsol (l. a 137-ik pt.), akkor az, valjon ez előkészítés a bíróság be-

folyásával vagy a nélkül történik e, (149. pt.) a bírósági személyzetnek számára s így az állami *költségre* is befolyással van, mert hol az ily előkészület a bíróság *befolyása* nélkül történik, és a bíróság csupán a főtárgyalásnál működésre szorítottatik, ott *kevesebb* személyzet kívántatik aránylag, mint a hol a bíróságnak felügyelete és vezetése által az előkészületbe is befolyása van. S ez állmind az egyes bíró, mind a testületi bíróságra nézve, csak hogy a testületi bíróságnál minden bírósági tag különféle pernek előkészítésével lehet megbizva; s így ugyanazon idő alatt *több pert* készíthetnek el, míg az egyes bíró mindig csak egy perrel lehet ugyanegy időben foglaltos, ha csak segédei nincsenek, kik felhatalmazvák a pernek vezetésével és a szóbeli előadásrai felszerelésével.

161. Az *írásbeli* eljárásnál nem mulhatlanul szükséges, hogy a pernek előkészítését minden mozzanataiban az ítélő bíró közvetlenül vezesse, mi a bírósági tagok számának *kevesbitésére* szolgáltathat okot, mely nagyobb leend ott, hol vagy az egyes bíró maga, vagy a testületi bíróságnál valamely bírósági tag készíti elő a pert az érdemleges előadásra. Czélszerű leend azonban minden esetben úgy intézkedni, miszerint a bíróság *felügyeljen* arra, hogy a per folyama alatt mindkét perlekedő fél részéről a polgári perrendtartásnak szabályai megtartassanak.

162. Az idő- és költségkimélet azonban a polgári törvénykezésnél nem fő, hanem csak mellék s *alárendelt czél* (140. pt.), melyet a főczéllal összeegyeztetni kell igyekezni akként, hogy a pontos vagyis jogos jogszolgáltatás legyen egyszersmind, a menyre a pontos jogszolgáltatás megengedi, gyors és olcsó is, de sohasem gyors és olcsó

egyedül, ha e mellett rosz és igazságtalan, jogtalan.

163. Miután a perlekedőkről a *felebbezést* megtagadni nem lehet, a perbeli eljárás szabályozásánál e mozzanatot figyelmen kívül nem hagyhatni. Az *írásbeli* eljárásnál a pernek a felebbviteli bíróság eleibe terjesztése nehézséggel járnai alig fog, mert itt a perbeli iratokat mind, a mint azok az alsó bíróságnál az ítélet hozatalának alapjául szolgáltak, felküldeni lehet. A *szóbeli* eljárásnál, ha az némi írásbeliséggel is van kapcsolva, nem elegendő az *előkészítő* iratokat a felebbviteli bírósághoz felküldeni, mert a szóbeli eljárásnál az ítélethozatalnak alapjául nem az előkészítő iratok, hanem a bíróság előtti közvetlen *szóbeli előadás* szolgál alapul (137. pt.); minthogy tehát az eme szóbeli előadás, *gyorsírók* használata nélkül, kimerítőleg feljegyezve nincsen: a felsőbb bíróság csak az által tétetik képessé a felebbezett perben új alapos ítéletet hozni, ha előtte új *szóbeli* főtárgyalás tartatik oly módon, mint az az alsó bíróságnál történt. E körülmény a felek részéről új *költséget* fog okozni, mert ők kénytelenek lesznek, vagy amaz *ügyvédet*, ki már az alsó bíróság előtt működött, és az ügynek ismeretével bír, a felsőbb bírósághoz utaztatni, vagy más, a felsőbb bírósággal egy városban lakó ügyvédet bizni meg, ki a pernek szükséges tanulmányozása után, azt a felebbviteli bíróság előtt szóval előadandja és védendi. Hogy az illető félnek sorsa ily esetben még inkább fog függni az ügyvédnek becsületességétől, tudományától, ügyességétől: annyival kétségtelenebb, minthogy itt az ily ügyvéd irányában *ellenörködés* még nehezebb.

164. A *szóbeli* eljárásnak ajánlatául felhozatni szokott az is, hogy a szóbeli tárgyalások által alkalom adatik az

ügyvédeknek és feleknek magukat a *szónoki tehetségben* kiművelni; ez azonban a polgári törvénykezésnél csak távolabbi mellékcélul tekinthető. Az *írásbeli* eljárás mellett ellenben azt hozhatni fel, hogy az alkalmat nyújt az írásbeli *alapos*, mélyebb felfogásu, kimerítőbb *előadásnak* elsajátítására, mely szinte oly üdvös és dicső lehet, sőt talán a szóbeli előadásnál nagyobb hasznot hozó, mert maradandó nyomokat hagyó; holott a legfényesebb szónoklat is, ha írásba nem foglaltatik, a feledékenységeknek esik áldozatul. A szónoklat ugyanegy időben *többekre* hathat, s ennél fogva a jogtudomány gyorsabb terjesztésére alkalmas eszköz; a írás ellenben a jogtudomány bővebb, alaposabb kifejtésére alkalmasabb.

165. Ha a szó és írásbeli eljárást a kutató és tárgyaló eljárással *viszonyítva* tekintjük, kitetszik, hogy a kutató eljárás természeténél fogva a *szóbeliséggel* és közvetlenséggel van kapcsolatban; mert a kutató eljárásnál a bíró folytonos összeköttetésben levén a felekkel, vagy ügyvédekkel, ezeknek szóbeli előadása szerint igyekszik a pernek tárgyát megállapítani és a használható bizonyítékokat előállítani. A *tárgyaló* eljárás pedig, melynél a bíróság teendője egyedül a per menetének vezérletére szorítkozik, *szó- vagy írásbeli*, mert a felek vagy ügyvédek a perben szükséges nyilatkozataikat szóval vagy írásban is előadhatják.*)

*) L. Mittermaier i. m. I. 70. 152. 187. 212. 213. 1; Feuerbach i. m. I. 195. köv. 1; Schuster i. m. 4. 35. 200. 1; Kautz i. m. 63 ik §. E); Linde i. m. 145 ik §; Bayer i. m. 39-ik 1; Warnkönig Encyclop. 532-ik 1. 2); Staatslexicon XIII. 235. 1; Osterloeh i. m. I. 30. 125. II. 180. 181. §§; Karvassy i. m. 95. 1; Dresch NR. 95. §. Figyelmet érdemel Feuerbachnak i. m. I. 233-ik laponi ebbeli nyilatkozata: So ist es durchaus nicht möglich zu sagen, welcher von beiden Arten der Gedankenmittheilung (mündlichen oder schriftlichen) ein Vorzug vor dem andern im Allgemeinen gebühre. Und eben so wenig lässt sich im Allgemei-

nen irgend ein Grund entdecken, vermöge welches nur die eine mit Ausschliessung der andern der Gerechtigkeitspflege angehören dürfe. — *Dresch* pedig i. m. 95-ik §-a végén így nyilatkozik: Vielleicht

könnte man es der Übereinkunft der Partheien überlassen, ob sie mündlich oder schriftlich verhandeln wollen, und immer dieses vorziehen, wenn sie sich über jenes nicht vereinigen.

Fogházjavítás.

IX. A börtön belszervezése.

(B – y.) Mielőtt a rabokkal bánásmódról szólnánk, szükséges egy tekintetet vetnünk azon különbségre, mely létezik azon egyének között, kiknek számára a börtön tulajdonkép rendelkezve van.

A híres jogász és publicista *Mohl R.* igen helyesen három osztályát különbözteti meg a börtönbe kerülni szokott foglyoknak. Az *első* osztályt — ugymond — azok képezik, kik valamely jelentékeny rendőri kihágást, vagy csekélyebb jogsértést követvén el, ezért szabadságuktól bizonyos időre megfosztatnak ugyan, de mivel az általuk elkövetett kihágás vagy törvényszegés nem járt épen tiszteletlenséggel, az okból csak egyszerű fogsággal (*arrestum*), nem pedig valamely becsületüket is megtámadható büntetéssel, vagy épen szándékos kemény bánásmóddal illetendők; ilyenek p. a sajtóvétség miatt elítéltek s bizonyos politikai foglyok. — A *második* osztály olyanokból áll, kik valamely anyagilag ugyan kevésbé súlyos, de bizonyos megvetést tanúsító vétséget, vagy büntettet követnek el, minélfogva a rájuk alkalmazandó rövidebb ideig tartó börtönbüntetést már keményebb bánásmóddal kell összekötni, tekintet nélkül arra, vajjon polgári becsületök ez által csorbát szenved-e, vagy nem; ilyenek p. a pajkoságból kárt okozók, a könnyelmű, vagy csalárd adósságcsinálók. — A *harmadik* osztály végre azokat foglalja magában, kik valamely igen súlyos büntett-

ben váltak bűnösökké, s ennélfogva a börtönbüntetés egész szigorát kell rájuk alkalmazni; ilyenek a rablók, gyújtogatók, tolvajok, erőszakos nemi közösködők stb.¹⁾

Az első osztálybeli foglyok, mint kiki átláthatja, semmiféle kényszermunkára jogszerűen nem szoríthatatnak, mert ez a közvélemény szeriut becsületüket támadván meg, büntetésök nem állana arányban az általuk elkövetett vétséghez. De másrészt tőlük valamely szabadon választott munkávali foglalkozást, hacsak általa a fogház fegyelmi szabályai meg nem sértetnek, nem lehet megtagadni. Továbbá, mivel élelmeztetésükről maguk tartoznak gondoskodni, nem lehet őket e tekintetben bármikép megrövidíteni, és meg kell nekik engedni azon ételeket, melyeket ők akarnak. Végre nem lehet szó arról, hogy a börtönintézet ezen egyéneket javítsa, mert nincs mit javítani rajtuk oly értelemben, a mint azt más foglyoknál megkívánjuk. Büntetésök tehát a szabadságtól megfosztásnál tovább nem terjedhet, s nem szabad őket sem elvetemült gonosztevők társaságába hozni, sem pedig netáni kívánságuk ellenére magánosan elzárni²⁾.

A második osztálybeli foglyokkal már szigoruan kellend bánni, ezeket már magánosan lehet elzárni, hogy az érzéki baj, melyet a szokatlan kínos magánlét okoz, őket arról győzze meg,

¹⁾ Lásd a Rotteck és Welckerféle Staatslexicon „Gefängnisswesen“ czimű cikkét a VI. kötetben 343. lapon.

²⁾ Ugyanaz ugyanott 344. lapon.